

zelfbeschikking

Papoea Special

juni 2014

Papoea's worden economisch gemarginaliseerd

door Aad Kamsteeg - Jayapura – Esther Antoh heeft op de Vrouwenmarkt van Jayapura haar plekje gevonden. In haar piepkleine winkeltje vormt zij het levende bewijs dat met enige goede begeleiding ook Papoeavrouwen met succes een eigen handeltje kunnen opzetten. Maar dan moet de overheid daartoe wel de voorwaarden scheppen. Esther laat potentiële klanten zelfbewust haar producten zien: zout, olie, peper, wat groente, limonade, sigaretten en zelfs een paar tassen.

Sinds Indonesië in 1962 het bestuur en in 1969 de soevereiniteit over de Papoea's overnam, heeft de oorspronkelijke bevolking het zwaar te verduren gehad. Aanvankelijk was er vanuit Jakarta sprake van roofookcapitalisme: Amerikaanse en Japanse giganten kregen lucratieve concessies om goud, koper en andere grondstoffen te winnen, vooral winstgevend voor de Indonesische schatkist en de top van het leger, tuk op extra verdiensten. Later trad enige verbetering in, maar ondanks de in 2010 van kracht geworden speciale autonomiewet is de verhouding tussen Jakarta en de Papoea's er nog steeds één van patroon tegenover cliënt. Traditionele rechten van Papoea's zijn volstrekt ondergeschikt aan de belangen van de Indonesische groeieconomie.

Dit betekent onder meer dat vrouwen als Esther Antoh worden weggeconcurrereerd door economisch meer ervaren immigranten uit Java, Sulawesi en Borneo. Het is dat het stadsbestuur van Jayapura na veel gesoebat eindelijk zijn fiat gaf aan een speciaal voor Papoeavrouwen bestemde markt en de Nederlandse hulporganisatie Hapin hier en daar microkredieten en adviezen geeft, want anders zat ook mevrouw Antoh met haar tuinproducten nog armzalig ergens langs de kant van een achteraf gelegen weg. 80 procent van ook deze de markt vrouwen kan lezen noch schrijven. Toch leren ze momenteel hoe ze moeten omgaan met basale zaken als verkoopprijzen, eenvoudig boekhouden, investeren in winst.

Papoea's hebben te maken met economische discriminatie. In bestuursfuncties en als ambtenaar zouden zij een vast salaris en extra verdiensten kunnen opstrijken. Maar bezoeken aan de overbezette instellingen van openbaar bestuur in de grotere steden maken duidelijk dat immigranten bij aanstellingen voorrang krijgen.

Houtkap

Terwijl Nederland zich in de jaren vijftig in het toenmalige Nieuw-Guinea inspande om de Papoea's op te leiden, schiet Indonesië daarin als Derde Wereldstaat structureel tekort. Als verwaarloosde groep kunnen de Papoea's zich onmogelijk sterk maken tegenover allerlei ambitieuze Indonesische ambities. Indonesië neemt grootsceppse plannen om met palmolie, rijst, mais, koffie, suiker en hardhout niet alleen zelfvoorzienend te worden, maar ook de internationale markten te veroveren. Kan dat voor de Papoea's geen goede zaak zijn? Misschien, maar dan alleen als zij serieus in het overleg worden betrokken. Maar de werkelijkheid is dat de Papoea's in het kader van massale houtkap land wordt ontnomen via intimidatie, omkoping of minieme vergoeding. En dat terwijl het bos 'de moeder' van de Papoea's is: bestaansgrond, kern van de eigen cultuur, deel van de dorpsgemeenschap. Een gebied zo groot als Portugal wordt ontbost, wat ook internationaal tot verontrusting over verlies van de noodzakelijke biodiversiteit leidt.

Freeport

Hoog in de met sneeuw bedekte bergen, niet ver van de Puncak Jaya, de hoogste bergtop in Papoea, delft de Amerikaanse mijnbouw-gigant Freeport nu al weer meer dan vijf decennia goud en koper. De Indonesische overheid gaf de onderneming indertijd uitgebreide bevoegdheden, ook over het grondbezit van de Amungme en Kamoro, stammen van omwonende Papoea's. De Papoea's verloren hun voedseltuinen, jacht- en vismogelijkheden, oerwoudproducten en waterbronnen. De Indonesische grondwet zegt dat grond van de staat is. En dus bepaalt Jakarta uiteindelijk wat er met het land van de Papoea's gebeurt. Rond de mijn breken geregeld ongeregelde heden uit. En een echt onafhankelijke rechtspraak is er ook al niet. Was dat wel het geval dan zouden Papoea's kunnen opkomen voor hun traditionele landrechten. Maar ook omdat in Papoea gestationeerde militairen eigen economische belangen in het gebied hebben, zijn de mogelijkheden van zinvol hoger beroep gering.

Ooggetuige in Papoea

door Aad Kamsteeg - Papoea is voor buitenlandse journalisten een gesloten gebied. Misschien hebben wij de Papoea's daarom vergeten. Zo moeten zij vandaag de dag helaas getypeerd worden: een vergeten volk. Wat een tragiek. Niet alleen zijn wij en de Papoea's historisch en daarom ook moreel met elkaar verbonden, maar bovendien dreigen de Papoea's vreemdeling in eigen land te worden, zoals de Indianen dat nu in Amerika zijn en de aboriginals in Australië.

Drie weken lang reisde ik door Papoea. Ik zag wat al jarenlang in zwartboeken van o.a. Human Rights Watch en rooms-katholieke mensenrechtenorganisaties staat: de situatie van de Papoea's is dramatisch.

Eind jaren zestig waren er Nederlandse politici die zeiden dat als zij een Papoea zouden zijn, zij voor Indonesië zouden kiezen. Anno 2014 ben ik geen Papoea tegengekomen die zo'n uitspraak voor zijn rekening wil nemen.

Mensenrechten

Het verhaal dat hij me vertelt, is dramatisch. De man waagde het de Morgenster te hijsen, symbool van verlangen naar onafhankelijkheid. Maar hij bleef gewelddoos. Sindsdien loopt zijn leven gevaar. Opgejaagd door speciale contra-terreur troepen van Kompasus vluchtte hij met zijn gezin het oerwoud in. En nu, weggescholen in een andere stad, durft hij nauwelijks meer de straat op.

Op een bevolking van nu zo'n 1,4 miljoen Papoea's zijn volgens bescheiden schatting sinds 1963 zo'n 100.000 Papoea's omgekomen: door executie, marteling, achtervolging, wanbeleid. Internationale zwartboeken spreken over willekeurige arrestaties, foltering, rechteloosheid, intimidatie van mensenrechtenactivisten, verboden toegang voor buitenlandse journalisten en andere waarnemers.

Terwijl gelet op de (inter)nationale krachtsverhoudingen de reële dreiging van afscheiding zeer gering is, treedt het in Papoea oppermachtige leger- en politieapparaat zwaar onderdrukkend op. De regering in Jakarta heeft weinig greep op hoge militairen, die in Papoea zo ook hun eigen financiële belangen hebben.

Nederland

„Nederland moet onze zaak voor de VN brengen”, zegt de politiek actieve Biakker me. Hij is niet de enige die zo denkt. Nederlanders

zijn onder de Papoea's welkomme gasten, ook al vinden velen dat wij hen in de jaren zestig in de steek hebben gelaten. Maar vergeleken met Indonesiërs zijn wij bijna heilig.

In 1963 werd Nederland door Indonesisch geweld en onder zware internationale druk gedwongen het bestuur over Papoea over te dragen aan Indonesië. In 1969 stemde de VN in met een door Jakarta vervalste volksstemming, waarvan men zelf erkende dat deze niet in overeenstemming was met „de internationaal gebruikelijke praktijk”. Zo werd de Papoea's de hun beloofde zelfbeschikking ontstolen.

Nederland wil best voor de Papoea's opkomen. Maar dat gebeurt om strategische en handelsoverwegingen steeds binnen de grenzen van het a priori van vriendschappelijke betrekkingen met Indonesië. Van het verbinden van handel met voorwaarden ten aanzien van mensenrechten in Papoea lijkt geen sprake te zijn.

OPM

„Het hotel is niet veilig... Teveel Indonesiërs. Ik pik je ergens op. Kruip achter op mijn brommer en we rijden naar een plek buiten de stad.” Dat was de man die ik tot dan toe alleen maar onder een schuilnaam kende, doorgegeven door Papoea's in Nederland. Zo kwam ik in de Baliemvallei in contact met de OPM.

De Organisasi Merdeka Papoea (OPM) werd na de bestuursoverdracht aan Indonesië in 1963 opgericht, met nog wortels in het door Nederland gestichte Papoea Vrijwilligerskorps. Oud-sergeant Ferry Awon was als een van de eerste leiders. De over verschillende delen van het land verspreide groepen willen onafhankelijkheid en vallen met met speren, pijl en boog en buitgemaakte vuurwapens Indonesische militaire posten aan. De OPM overkoepelt a) zo'n twintig gewapende groepen (circa 1200 man), b) de 'ondergrondse' burgerlijke vleugel die zich op bewustwording, diplomatie en propaganda richt en c) de buitenlandse afdeling met o.a. de internationaal actieve Benny Wenda van Free West Papoea Campaign. Vlak voor mijn aankomst in Papoea werd nabij Biak in een confrontatie met militairen de 38-jarige OPM'er Yohasua Arampay gedood.

de speciale markt in Jayapura voor Papoea vrouwen

Boskap

In het laag over het land scherende watervliegtuigje, op weg naar Butiptiri ten oosten van de Digoel, treft de massaliteit van de boskap me nog het hardst. Oerwouden zijn rigoureuus vervangen door onafzienbare velden palmolieplantages. Hoeveel Papoea's zijn de dupe geworden, vraag ik me af.

Heerste in Indonesië onder Soeharto (1967-1998) een systeem van roofkapitalisme met grootscheepse grondverkoop aan multinationals, nu is de verhouding tussen Jakarta en Papoea er één van patroon tot cliënt. Grond is van de staat, zegt Indonesië, en de belangen van de Papoea's zijn ondergeschikt aan de doelstellingen en van de groei-economie. Maar voor de Papoea's is 'het bos juist onze moeder': deel van de gemeenschap, bestaansgrond, kern van de eigen cultuur.

Anders dan de toegezegde 'constructieve dialoog' wordt de Papoea's vaak via intimidatie, omkoping en minieme vergoeding land afgenomen, legaal of illegaal. Op de wereldmarkt leveren palmolie en tropisch hardhout immers veel op. Gebieden, samen zo groot als Portugal, zijn ontbost, tot schade ook van de biodiversiteit op wereldniveau.

'Verloren generatie'

De kinderen in hun uniform zien er keurig uit. Ze zingen mij enthousiast toe. Ze horen bij de bevoorrechte groep Papoea-jongeren die geregeld les krijgt. Ze wonen in Abepura, stedelijk gebied waar – anders dan in het achterland – onderwijzers niet zomaar weglopen zodra ze hun salaris hebben opgestreken. De Indonesische grondwet garandeert alle Indonesiërs gelijke toegang tot onderwijs. Maar in Papoea staat de werkelijkheid daar ver vanaf. Bijna 30% van de Papoea's is nog analfabeet, 10% van de onderwijzers is niet bevoegd, 45% van alle Papoea-leerlingen haalt de laatste klas van de lagere school niet, diploma's zijn gemakkelijk te koop.

Regeringsgeld is vaak niet het probleem, wel de besteding en het toezicht door de hiervoor verantwoordelijke provinciale overheid. Het op Indonesische leest geschoeide lesprogramma wordt door de Papoea's als cultureel vervreemdend ervaren. Slechte leefomstandigheden in de verre kampongs drijven onderwijzers op de vlucht. Sommigen zeggen dat zo een hele generatie educatief verloren gaat.

Kindersterfte

De wachtenden voor de ingang van de Calvary kliniek in Wamena kijken me haast wezenloos aan. Wat hebben ze allemaal onder de leden? Parasitaire ziekten, huidinfecties, diarree, HIV? Dat laatste in heel veel gevallen. Aids komt onder Papoea's twee keer zo veel voor als onder transmigranten. Een catastrofe. Jakarta doet financieel haar best: omvangrijke fondsen voor de bouw van

klinieken en salarissen van medisch personeel. Medicijnen zijn vaak gratis. Maar veel geld 'verdwijnt', de kwaliteit van artsen en instrumentarium laat vaak te wensen over en in verre dorpen zijn nauwelijks gezondheidswerkers te vinden.

In een recent onderzoek van Stella Roos Peters van de Universiteit van Utrecht wordt een direct verband gelegd tussen Indonesische verwaarlozing – „structureel geweld” – en de schrikbarende hoge kindersterfte onder de Papoea's in het achterland: 18,4% tegen 3,6% onder niet-Papoea's in de steden.

Microkrediet

Esther Antoh heeft op de Vrouwenmarkt van Jayapura haar plekje gevonden. Ze vormt het levende bewijs dat hulpprojecten zin hebben. Zelfbewust laat ze mij in haar kleine 'winkelje' haar producten zien: zout, olie, peper, wat groente, limonade, sigaretten, een paar tassen zelfs. En, zegt ze, „mijn lening heb ik bijna afbetaald.”

Papoea's kunnen economisch vaak niet concurreren met de handelsbewuste transmigranten uit andere delen van Indonesië. Papoea-vrouwen plegen op het land te werken, maar hoe raken ze met nog wat winst hun producten kwijt? De in 1972 opgerichte Stichting Hulp Papoea's in Nood (Hapin) springt met kleinschalige projecten bij. Esther kreeg een microkrediet van drie miljoen roepia's (zo'n 190 euro) tegen lage rente (1,5%).

De Vrouwenmarkt in Jayapura is uitsluitend voor Papoea's bestemd en biedt bescherming met het doel ondernemerschap te stimuleren. Voortdurend hing de dreiging van opheffing van de markt in de lucht. Het stadsbestuur houdt namelijk niet van afscheiding van Papoea's. Maar na een moeizame strijd is er nu toch reële hoop dat de plaats waar Esther en anderen leren economisch weerbaar te zijn, blijvend wordt.

vlakbij het vliegveld van Merauke staat een reusachtig Jezusbeeld

Verwaarlozing nekt medische zorg en onderwijs in Papoea

door Aad Kamsteeg - Wamena – Op een bank voor de Calvary Clinic in Wamena zitten ze te wachten, de Papoea-mannen en -vrouwen die geplaagd worden door parasitaire ziekten, huidinfecties, diarree en waarschijnlijk vooral hiv/aids. Juist die laatste aandoening grijpt in Papoea wild om zich heen. Eerst geïntroduceerd door vissers uit Taiwan en later op grote schaal via door Indonesische militairen meegebrachte prostituties verspreidt aids zich als een tsunami over de stedelijke gebieden. De autoriteiten verstrekken gratis medicijnen, dat wel. Maar losse seksuele praktijken zijn moeilijk uit te bannen.

Opmerkelijk genoeg vormen niet zozeer gebrek aan geld en onvoldoende opgeleid personeel er de oorzaken van dat de ontwikkeling van gezondheidszorg en onderwijs in Papoea ver achterblijft bij de vooruitgang die in andere delen van Indonesië wordt geboekt. De stads- en kampongbesturen in Papoea worden wel degelijk van de nodige financiën voorzien om hospitalen en scholen te bouwen. In de wat grotere steden zijn er naar verhouding meer onderwijzers – één op elke twintig leerlingen – dan in Java.

Groot manco is echter dat er geen toezicht wordt uitgeoefend op de besteding van de gelden en de manier waarop artsen, verpleegsters en onderwijzers hun taak uitvoeren. Berichten over zomaar verdwenen medische fondsen zijn geen uitzondering. En wat het personeel betreft, die worden in afgelegen plaatsen geconfronteerd met beduidend moeilijker leefomstandigheden dan in dan steden als Jayapura, Wamena, Biak en Merauke. Gebrek aan controle leidt er dan niet zelden toe dat dokters en leraren in de dorpjes arriveren om hun salaris op te strijken om daarna weer haastig te vertrekken. In vooral afgelegen gebieden is er sprake van medische en educatieve verwaarlozing.

In een recent onderzoek van Stella Peters van de Universiteit van Utrecht wordt een direct verband gelegd tussen de schrikbarende hoge kindersterfte onder de Papoea's en wat 'structureel geweld' door de Indonesische overheid wordt genoemd. Is de kindersterfte onder niet Papoease immigranten in grotere steden 3,6 procent, onder Papoea's in het achterland bedraagt dat percentage niet minder dan 18,4.

Onderwijs

En verwaarlozing is wat de Papoea's juist niet kunnen gebruiken. De ten behoeve van Papoea in 2001 in het leven geroepen Speciale Autonomiewet garandeert „ dat elke inwoner van de Provincie Papoea het recht heeft op goed onderwijs” en dat de provinciale overheid zelf „verantwoordelijk is voor de organisatie van alle soorten onderwijs op elk

niveau”. Decentralisatie dus.

Maar vooral in het achterland van Papoea staat de werkelijkheid ver van dit ideaal af. En zelfs in Papoea als geheel. Bijna 30 procent van de inheemse bevolking is nog analfabeet. 10 procent van de onderwijzers is niet bevoegd. 45 procent van de Papoea-leerlingen haalt de laatste klas van de lagere school niet. Diploma's zijn gemakkelijk te koop. In dorpen die nog overwegend Papoea zijn, raakt deze achterstand vrijwel alle lagere en middelbare scholen.

Daar komt bij dat de lesprogramma's geen rekening houden met de eigen cultuur van de Papoea's. Het onderwijs is op Indonesische, in het bijzonder Javaanse leest geschoeid: standaardtaal, standaardcultuur en standaard sociale waarden van de Javanen. Veel Papoea's ervaren het onderwijs daardoor als vervreemdend. Wat op school wordt geleerd, hangt niet of nauwelijks samen met het eigen dagelijks leven in de kampong in berg- en bosgebied.

Verloren generatie?

Hoopgevend is nog wel dat door zending en missie opgezette scholen en klinieken zijn blijven functioneren. Hoopgevend is ook dat veelbelovende Papoea's in de gelegenheid kunnen worden gesteld elders in Indonesië of in het buitenland te gaan studeren. Als zij straks naar naar geboorteland terugkeren, kunnen ze als nieuwe Papoea-elite een zinvolle bijdrage leveren aan de maatschappelijke opheffing van hun eigen volk. Maar anno 2014 voorspellen sommigen dat er educatief een hele generatie verloren dreigt te gaan.

schoolkinderen keurig in uniform

ZMP

In een Burgerinitiatief willen de Samenwerkende Organisaties voor West Papoea (SOWP) de Tweede Kamer met 40.000 handtekeningen van Nederlandse burgers dwingen een debat te houden om te bevorderen dat „onderzocht wordt of de benarde humanitaire, sociale, economische, culturele en mensonterende situatie van de Papoea's mede wordt veroorzaakt door manipulatie van de 'daad van vrije keuze door de Republiek Indonesië in 1969'".

U kunt het Burgerinitiatief steunen door de bijgesloten handtekeningenlijst in te vullen en te tekenen. Familie, vrienden en kennissen kunt u ook laten tekenen. De geheel of gedeeltelijk ingevulde lijst stuurt u vervolgens naar het adres op de lijst vermeld.

Wanneer u dat gemakkelijker vindt kunt u digitaal tekenen op <http://www.papoeahuis.nl/petitie-west-papoea>

Doneer

De stichting Zelfbeschikking Molukkers en Papoea's is een voortzetting van de in 1950 opgerichte stichting Door De Eeuwen Trouw.

De missie van ZMP is a) Nederlanders informeren over zowel hedendaags als historisch onrecht in Papoea en de Molukken met het doel vergrote betrokkenheid die uitmondt in concrete steun aan beide volken, en b) desgevraagd vooral de Papoea's bijstaan bij het zoeken van buitenlandse steun voor hun zaak. ZMP geeft twee maal per jaar het magazine Zelfbeschikking uit, publiceerde in 2010 het boek Ontstolen Zelfbeschikking en werkt mee aan het huidige Burgerinitiatief. Als u ons wilt steunen kan dat door een gift over te maken op giro 913.000 t.n.v. Stichting ZMP te Groningen.